

Nežinau, kaip rašyti, kad būčiau savimi.

Užrašas daugiabučio rūsyje

...visatos istorija – ir joje mūsų gyvenimas, ir mūsų gyvenimo mažiausios detalės – yra kažkokio antraeilio dievo rankraštis, sukurtas tam, kad būtų įmanoma susikalbėti su demonu.

Jorge Luis Borges, „Tlön, Uqbar, Orbis Tertius“, Fikcijos

Jo riksmas buvo atskira esybė, be jo paties – vienintelė gyvastis dykumoje. Ir tasai riksmas vis tęsėsi, vis tęsėsi.

Paul Bowles, *Danguis prieglobstis*

*Norint pradėti viską iš naujo, reikia žiaurumo.
Kad neįsiviešpatautų chaosas, mums reikia kažko,
kas viską suniokotų, reikia svajonių diktatūros.*

Iš Dominique'o de Roux laiško Witoldui Gombrowiczui



labirinte

Ākliai labirinte

Duženos

Nieko nēra baisiau, nei sapnuoti dūžtančius akinius. Kraupiausias košmaras iki šiol. Neperlenksiu ir pasakęs, jog akinių esu sudaužęs, sulaužęs ar kitaip suluošinęs gyvą galą, iš trumparegio mūšio lauko surinkus visas aukas (rēmai, stiklai, kojelės) susidarytų kibiras su kaupu. Didžiausi rekordai, žinoma, buvo pasiekti vaikystėje, paauglystėje. Kartą per tris dienas iš eilės į neregių karalystę esu pasiuntęs tris egzempliorius akinių. Dažniausiai duždavo nuo kamuolių, muštynėse. Nuo gyvenimo smūgių, taip sakant... Stori stiklai žirdavo į šalis it bombų skeveldros, sprukdavo į pašales it šunys iš paleisto kinkinio ar nutrūkę nuo grandinių. Didžiausią graudulį, o kaip dabar pagalvoju, greičiau absurdišką juoką kėlė bičiulių begalinės užuojautos gestai – dužus stiklams instinktyviai surinkdavo šukes ir suberdavo man į saują. Tarsi iš jų būčiau galėjęs pasidaryti naują pasaulį, skaidrų vaizdą. Be akinių aš aklas, kone reikdavo mane parvesti namo.

Labirintas

Dioptrijų skaičiui didėjant ir drumsčiantis akių dugnui, po kurį šliaužiojo ir šmirinėjo vaikystė, buvau atsidūręs Kauno akių klinikoje, kurioje viltasi paryškinti pasaulio spalvas, užbėgti už akių (!) miglai, kuri gviešėsi šviesos, plūstančios į mano akių kapaduobes. Bičiuliams sakiau,

kad man įdės varlės akis ir grįžęs žaisiu futbolą be jokių stabdžių, stovėsiu ir vartuose. Turint minty egzistavusią buitinę ir verbalinę akiniuočių diskriminaciją bei netoleranciją („akiniuota beždžionė“, „profesorius“, „očkarikas“, „vodolazas“ ir kt.), atsidūrus klinikoje atsivėrė akiniuočių rojus. Įsivaizduojate, dvidešimties akiniuočių būrys pamuštom, skersom, kreivom, žvairom, primerktom, sužalotom akim. Ten buvom net subūrę kokių septynių aklių (lot. *Chrysops*) elitinį smogiamąjį būrį. Akliai skaudžiai kanda. Uniformos – kaip įprasta – per didelės valdiškos pižamos. Akiniuoti samurajai, o samurajų kelias paprastai vedavo į tunelius, vingiuojančius po visomis klinikomis, jungiančius visus skyrius. Į labirintą. Samurajaus kelias yra labirintas.

Savaitgalių laukdavome su virpuliu, it šventės ar medžioklės su skalikais. Tuomet tuneliai ištuštėdavo, labirinte nelikdavo nė vieno baltaskvernio gydytojo. Tuneliai prisipildydavo tylos, paslapties, baugulio. Juose paprastai šlitinėdavome be jokio tikslo (man tai tiko). Kartą teko pasiklysti, šiaip ne taip išlindome ties centriniu įėjimu. Grįžti tuneliais neberizikavome. Kažkam kilo geniali mintis – grįžti taksi... Gelsva „Volga“ važiavo 5 pižamuoti akiniuoti samurajai. Iki savo, aklių, skyriaus. Tiek ten to ir važiavimo, puskilometris, bet tada mums, aštuonmečiams, dešimtmečiams, tai buvo ilga kelionė per kopas. Lakstydamas labirintu augi. Išėiti iš jo nesvarbu ir nėra tikslas. Vengdavome tik atšakos, vedusios link Onkologijos skyriaus. Ką reiškė „onkologijos“, neišmanėme, bet supratome, kad kažką labai rimto. Tai buvo užgintas įeiti kambarys.

Dienomis tarp savaitgalių samurajai tobulindavosi, aštrino regėjimą, atlikdavo procedūras. Be saiko alinosi: pro stiklus geležiniuose rėmeliuose, it kokie ufonautai, spoksodavome į altorių – regos tikrinimo lentą su prakirptais rutuliukais, raidėm ar žvėriukais, į išganingąją trečią eilutę nuo apačios. Žinojome (bent taip manėme), kokius stikliukus vogčia įkišus draugui šis neva galėjo tapti žvairas. Ilgainiui tos mišios gerokai įsiėdė. Labiau patikdavo vartyti akis ir stiprinti akių raumenis. Žinoma, visi norėjome iš trumparegių tapti aiškiaregiais. Koks dar klausimas. Akimirką supratau, jog matau tobulai, ištiko aiškiaregystė, atsivėrė trečioji akis. Visą lentelę (rutuliukus su iškarpomis) nori nenori išmokau atmintinai. Tačiau greitai sukėliau pagrįstų įtarimų. Seselė šypsodamasi lentą pavertė ant šono, ir aiškiaregystės dovana mane apleido. Ir visada taip, tik, žiūrėk, esi bepagaunantis pasaulį už dredų, kažkas ima ir tą „lentą“ paverčia ant šono.

Vakarais sutūpę ant palangių žiūrėdavom į „naktinio“ Kauno šviesas, t. y. sriūbaudavome ilgėdamiesi tėvų ir motinų. Ir dabar tas „kažko“ ilgesys – maudžiantis, spaudžiantis, dusinantis, netgi liguistas – nepaleidžia, ir tai tik patvirtinimas, jog tebesu labirinte, tik neaišku (o ir nesvarbu), kokiame jo taške. Ilgesys ir labirintas – neatskiriama sugėrovai, ratai ant tos pačios ašies. Ir gerai, jei jie subalansuoti... Kartą ilgesio ašaras atskiedė saliutai, kaip paskui išaiškėjo, ties Sporto hale. „Žalgiris“ įveikė CSKA ir tapo SSRS čempionais. Buvo 1985-ieji.

Baimė ir sportinė karjera

Dėl tų akinių turėjau atsisakyti lengvosios atletikos – o jau maniau, kad į aukštį šoksiu vis aukščiau. Patiko šokinėti. Šoksiu labai aukštai. Labai. Kaip Sergejus Bubka, tik be karties. Jau net buvau užsitarnavęs suplyšusius dviem dydžiais didesnius startukus (nešiodavau su vilnonėmis kojiniųėmis ir prisikišęs laikraščių) su įsukamais šypais, verbavo į Panevėžio sporto mokyklą. Buvau prigrasintas – dar bėgsi, šoksi, trūks tinklainė, ir supratau, kad akių dugno vaizdai-žuvys pro kiaurymes visam laikui išsiplaukios po geresnes neršyklas. Tiesa, prieš tai bandžiau siekti futbolo aukštumų. Sekėsi. Šnekėtis su treneriu (kad priimtų) ėjau, savaime suprantama, akinius palikęs prie stadiono tvoros. Priėmė. Deja, svajonės perspektyvoje žaisti gimtojo miesto Jonavos „Statyboje“ greitai subliūško, nes treniruotėse (akiniai, kaip minėjau, gulėdavo prie tvoros) atlekiančio kamuolio nelabai atskirdavau nuo paukščio ar debesėlio. Žvirbliai kėlė mažiau problemų, iškart buvo aišku – toks galėtų būti tik teniso kamuoliukas. O aš buvau futbolininkas.

Apakimas

Eilinę vasarą, kai sėdėjau ir ramiai darbavausi prie psichiškai nestabilios, bet labai simpatiškos karvės (ankstesni šeimininkai ją mušdavo) spenių, ji savo uodega iš akinių rėmų iškalė stiklus, tie sukrito į bidoną, pasinėrė į išganingai baltas šviežio pieno putas. Žiūrėjau pusaklis tuščiais akinių griaučiais į švelnų it mirtis karvės tešmenį, į pro papilvę atsiveriantį pievos horizontą. Taip jau krito kortos, kad

nuo pat vaikystės pratinausi prie žemdirbystės ir žemės, o tai reiškia – mokiausi mirti, apmirti. Juk nieko kito ir neveikiame, tik matuojamės žemės įkapes, žemės švarką. Koks dar geresnis gali būti išganymas, nei virsti trąša, juodžemiu, rūgščiu humusu kokiam rododendriui ar šilauogei? Aklumai – tai dievo malonė... Akys – sielos veidrodžiai... Apie akis prikaltėta tiek dvasingų paikysčių. Manipuliavimas aklumu literatūroje man kažkoks pretenzingas, nenatūralus. Pradedant E. Canetti'o „Apakimu“, baigiant J. Saramago „Aklumu“. Nuobodžios knygos. (Beje, pastarosios vertėjas į lietuvių kalbą vertė, matyt, užsirišęs ar užsipylęs akis.)

O kai bobutė, kaskart nuvedusi prie Krekenavos bažnyčios švento ir visaip kitaip stebuklingo dievo motinos paveikslo, primygtinai liepdavo melsti, prašyti, kad akys nebeGESTY, pasitaisyty, tik žiūrėdavau į blizgančias to paveikslo karūnas ir galvodavau, jog būtų jau nemažai, kad bent akiniai rečiau dužty. Man ir to užtektų. Jaučiau kaltę dėl ploninamos tėvų piniginės. O akys? O ką akys? Visi dievai ir šventieji nebūtūs. Toks jų darbas ir esmė. Jei „prabiltų“, netektų visų savo galių, aureolių ir privilegijų.

O apakau svylančiu tepalu dvokiančiame geltoname vengriškame „Ikarus“ (simboliška?) autobuse, važiuodamas iš Kėdainių į Jonavą. Buvau paauglys. Akyse tiesiog užtemo ir tai tęsėsi visą amžinybę (gal dėl įtariamą mažakraujystės?). Iš pradžių apėmė siaubas, panika, o paskui spėjau ir susitaikyti. Ir apsišikit plunksnas, visa regintys angelai, nematysiu tai nematysiu. Nei saulės, nei šviesios Lietuvos ateities. Labiausiai baiminausi, kad neilgai trukus galutinė stotelė ir teks išlipti. O kaip išlipti? Kaip paaiš-

kinsiu, kad nematau, kad va čia autobuse tik šast ir ką tik apakau. Juokinga, tiesa? Ištiko tarsi myris, maža mirtis. Ir dabar atrodo – mirtis turėtų dvokti svylančiu tepalu, guma. Visgi po tos visos amžinybės vaizdas ėmė ryškėti. Ryškėjo it nuotrauka ryškaluose, it visas pasaulis auštant: vangiai, klampiai, bet viltingai. Vėl mačiau. Mačiau sniego lavondėmėm išmėtytą, akiai priprastą pažliugusį ankstyvo pavasario laukų peizažą.

2014